

Jan KOUBA: Stavba Orlické přehrady a její dopad na život lidí v zátopových oblastech, Diplomová magisterská práce HÚ FF JU, České Budějovice 2007, 146 s. včetně příloh.

Posudek vedoucího diplomové práce

Diplomant Jan Kouba si ve své diplomové práci *Stavba Orlické přehrady a její dopad na život lidí v zátopových oblastech*, zcela správně uvádí své důležité zjištění, že: „*Problematika výstavby vodních nádrží v Čechách je reflektována – vyjma prací technického či turistického okruhu – poměrně málo. Vztah přehrady a člověka, sociálními dopady ne blízké okolí či na lidi nuceně vystěhované, historii výstavby přehrad, kolektivem a atmosférou na samotné stavbě, na vztazích jednotlivých složek státu a na dalších věcech, podrobněji zkoumajících podhoubí procesu budování přehrad však chybějí, natož reflexe jejich specifík v rámci stavitelství.*“ (Úvod, s. 8). V samém Úvodu, na s. 7 pak přibližuje, co všechno ve své DP chtěl svým náročným a obsáhlým historickým výzkumem zjistit: „*V práci, kterou držíte v ruce, nejde o stavbu samotnou. Autor se předem omlouvá za chybějící údaje o váze obřích kaplanových turbin, rekordního množství uloženého betonu či nekonečného rozpětí kabelových jeřábů. ... Autorovi práce jde o její vliv, o její vnímání, o okolnosti, na které je vázaná a s kterými se spojuje, o děje, které na ní navazují. Jde o zařazení přehrady do Československa padesátých let, do Československa, které poznává komunismus, do Československa, které je měněno kolektivizací, do Československa plného nových vzorů, gest a symbolů. Do Československa, které má masa dělnické třídy přivést do lepších zítřků.*“ (s. 7).

Správně si klade otázky, které sledují a umožňují pochopit podstatu dění na stavbě přehrady i v jejím okolí, jak se zde vlastně žilo lidem, stavbařům i těm, co na ni doplatili – vltavským rodákům. Celá DP je rozdělena na Úvod, následuje sedm kapitol a Závěr.

Úvod, (s. 7-11) je věnován rozboru pramenů, literatury a práci s pamětníky a využití jejich vzpomínek jako přínosu pro celou DP. Provádí svým způsobem dialog s prací Jana Čáky Zmizelá *Vltava*. Správně upozorňuje, že: „*Emoce vyvolané přehradou neumožňovaly po dlouhá léta skutečně nezkreslený pohled na stavbu, na její účelnost či naopak naprostou zbytečnost. Tyto emoce mnohdy neubraly nic ze své síly ani dnes, nicméně již dnes většina knih autorů o Vltavě, zmiňujících přehradu konstatuje s Janem Čákou: „Čas všechno mění a jistě by změnil také naši řeku, i kdyby přehrady nebyly postaveny. Že byla proudící Vltava krásná opravdu, bez nadsázky a idealizování, které někdy přináší odstup času, je bez pochyb. Ale ani ti nejzatvrzelejší stoupenci a „opěvovatelé“ staré řeky, nemohou nepřiznat, že i nová přehradní jezera mají svůj půvab a nemalý význam...*“ (Jan ČÁKA, *Zmizelá Vltava*, Beroun 1996, s. 7.)

První kapitola Vltava a snahy o její „spoutání“ (s. 12-15) nám přibližuje technickou problematiku, která byla spojena s plány na výstavbu Vltavské kaskády v 50. letech 20. století. Druhá kapitola s názvem Život ve středním Povltaví na začátku 50. let 20. století (s. 16-18) nás uvádí do problematiky každodenního života v této oblasti Čech v období před zahájením vlastní výstavby Vodního díla Orlický (VDO). Třetí kapitola má název Vyplněné prorocké předkvi (s. 19-30) a má podkapitoly 1. Povědomí o přehradách, 2. První průzkumné a přípravné práce, 3. Protesty. Ukazuje zde mimo jiné, jakým způsobem se měla provádět úspěšná „mediální“ kampaň prostřednictvím propagačních letáků, které měly propagovat a motitovat, v duchu tradice a po vzoru velkých staveb komunismu v SSSR, i k práci na obdobných stavbách v Československu – s. 26, obrázek 3, Agitační plakát VDO „Orlík Vás volá.“ Čtvrtá kapitola Vykupování a náhrada za zatopené objekty (s. 31-43) je dále je věnována složité problematice vykupování a placení výkupních cen za nemovitosti zatopené budoucím přehradním jezerem. Stranou autorova zájmu nezůstala ani otázka závisti, zášti a udávání ve spojení s vyplácenými cenami nemovitostí. Pátá kapitola Na přehradě (s. 44-84)

je tou hlavní nosnou částí celé DP a je dále ještě precizována v podobě osmi podkapitol: 1. Průběh výstavby, 2. Každodennost přehradáře, Dny sváteční, 4. Kultura, 5. Výchova „přehradáře“, 6. Mládež, 7. Konfrontace se světem, 8. Stavba a okolí. Autor nás upozorňuje, že během výstavby VDO nikdy nevznikla přehradní kronika, třebaže se výzvy k jejímu založení se ozývaly až pět let po začátku stavby. Ukazuje, jak časopis Orlická přehrada vyzval všechny zúčastněné k „...vyprávění o svých dojmech a zážitcích, od začátku, co jste přišli na stavbu, tak jak to cítíte a prožíváte, zachycené vlastními slovy o hezkých i těžkých dnech a chvílích tady na stavbě. Nehleďte cizí slova nebo fráze – zůstanou studenými – ale napište od srdce i od plic.“ (Orlická přehrada, č. 7, roč. V, 1959, s. 2.). Ani přes tuto a další agitace žádné podobné literární dílo shrnující očima různých profesí život při stavbě Orlické přehrady nikdy nevzniklo. Ukazuje, že „Závodní časopis Orlické přehrada vycházel nejprve jako čtrnáctideník, od roku 1960 jako týdeník. Začal vycházet v roce 1955, poslední výtisk pocházel z 6. června 1961. Byl to tradiční informační zpravodaj své doby. Nicméně jeho těsné sepnutí se stavbou dovoluje na základě odrazů novinových článků a v kombinaci s jinými prameny poměrně věrně rekonstruovat každodenní život na Orlické přehradě.“ (s. 9-10). Šestá kapitola Ve zdrži (s. 85-107) se skládá ze tří podkapitol: 1. Stanoviště zdrž, 2. Demolice, 3. Pro budoucí, nás seznamuje s náročnou fází úprav břehů budoucího VDO, zejména náročného odlesňování terénu a demolice staveb v zatápěném území, které postihly třeba i Brašov v Týně nad Vltavou. Uvažovalo se, že se v přeneseném kostele Svatého Bartoloměje v Červené a nebo na Orlickém zámku zřídí plánovaný památník a expozice k počtě řeky Vltavy. K tomu ovšem nedošlo. Na pořadu dne byly zcela jiné problémy komunistické výstavby, totiž postupné dostavování komunikací a mostů. Sedmá kapitola Život bez řeky (s. 108-129) je rozdělena do pěti podkapitol: 1. Opouštění domovů, 2. Nové domky, 3. Úplatkáři od vody, 4. Role sdělovacích prostředků, 4. Rekreační využití. Jan Kouba správně ukázal, že svým způsobem jistě bylo údolí na středním toku Vltavy samo o sobě unikátem, který ale většinou znali jen voraři a plavci, kteří levným způsobem dopravovali na lodích vezoucích zboží a suroviny z jihu Čech do Prahy, než tuto úlohu postupně převzala železnice. Proto bylo již od 19. století oblíbeným místem výletníků a turistických a vodáckých výprav. Oblast byla navštěvována od letních hostů, kterým zde sloužily četné letní pensiony, v zátopové oblasti se nacházelo několik dětských táborů a nepřeberné množství chatek pro letní pobyt. Dále správně poznamenává, že po napuštění přehradní nádrže vodou se pochopitelně s turistickým ruchem počítalo. Rekreace na Orlíku lákala po vytvoření jezera mnoho turistů. Nakonec zde vzniká důležitá rekreační oblast, která se stala jednou z hlavní odpočinkových zón pro obyvatele hlavního města Prahy. Zájemci se rekrutovali jednak z řad těch, kteří pod hladinou viděli ve svých vzpomínkách krásy starého koryta Vltavy, včetně ve své době známého sportovního non stop závodu kanoí České Budějovice-Praha, jednak z mladé a nové generace, která si zde opravdu užívala plnými doušky prázdnin a dovolené. Zájem o rekreaci byl nakonec totiž mnohem větší, než se původně předpokládalo. To nezbytně přinášelo značně velké množství nejrůznějších problémů a komplikací. Proto se také turismus, včetně vodních sportů, hned v prvních letech po dostavbě na ploše a v okolí VDO masově nerozšířil. Svá „zlatá léta“ zažil až v 70. a 80. letech 20. století.

Následuje Závěr (s. 130-135), ve kterém je provedena závěrečná rekapitulace celé DP.

Diplomant se ve své práci dokázal vypořádat s náročností tématu, jeho diplomová práce je přínosná i pro velké množství důležitých, leč mnohdy neprávem opomíjených informací a z toho vystupujících vazeb, vztahů a souvislostí. Důležité je, že obsahuje vlastní pečlivou badatelskou činnost diplomanta, zejména v podobě práce s pamětníky, která není jen pouhým historickým a chronologickým přehledem dat, osob, událostí, ale současně přináší své vlastní a osobité hodnocení v uvedené problematice. DP je též svědectvím o autorově zaujetí tématem s následně vyjádřenou snahou o sdělení velkého množství získaných a utříděných poznatků. Za cenné považují i adekvátní využití obrazového materiálu při zpracovávání DP,

který byl nakonec, po zvážení všech pro a proti, uvážlivě včleněn do textu práce. Oceňuji také velice autorův systematický postup a cílevědomý přístup v procesu realizace časově náročného shromažďování archivních materiálů, literatury, práci s pamětníky a nakonec i při sepisování vlastního textu předkládané magisterské práce.

Na mimořádně rozsáhlé archivní prameny navazuje i soupis náležitě obsáhlé literatury. Také v seznamu pramenů a literatury neshledávám žádných nedostatků či chyb. Autorův text a celý výklad je přehledný, plný ucelených informací nezbytných pro logické pochopení textu DP. Cenný je zejména seznam mapových příloh v počtu 10, které celou práci velmi vhodně doplňují.

Konstatuji proto, že autor zásady historikova řemesla řádně zvládl, včetně přesně provedeného poznámkového aparátu. Také formální stránka je, vzhledem k stránkovému rozsahu, bez podstatných vad na kráse.

S potěšením předloženou diplomovou práci doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou **v ý b o r n ě**.

České Budějovice 10.8.2007

PhDr. et PaedDr. Jiří DVORÁK, Ph.D.